

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Collegium Universi Juris Canonici

Engel, Ludwig
Salisburgi, 1693

3. De Rescriptis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61596](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61596)

interpretandæ sunt, neque regulariter cen-
setur plus de priori lege mutatum, quàm ex-
pressum. *l. precipimus. 32. C. de Appell.*
& si ex pluribus prioris legis articulis unus
solus mutatus, aut una sola exceptio addi-
ta, in reliquis lex inmutata manet juxta di-
ctum Gloss. communiter receptum *in l. in
his. 15. ff. de Legibus: quod exceptio firmet
regulam in casibus non exceptis.*

82 VI. Ex paritate rationis, rerum, perso-
narum, & aliarum circumstantiarum, quod
decisum est in uno casu, per interpretatio-
nem etiam ad alios casus dubios, & non de-
cisos extendere oportet juxta vulgare, quod
ubi eadem est ratio (adequata scilicet sine
apparente disparitate) eadem sit juris con-
stitutio. *l. non possunt. 12. cum l. seq. & l.
ideo. 27. ff. de LL.*

83 VII. Verba legis accipienda sunt secun-
dum propriam significationem, & non im-
propriam, nisi aliter constet de mente Le-
gislatoris. *l. non aliter. 69. ff. de Legatis 3.*
in dubia autem, & ambigua significatione
verbi præferenda est, quæ communi homi-
num acceptioni, vel menti legis aut æquitati
magis correspondet, vel ad pœnas & odia
minuenda, favores autem ampliandos ma-
gis convenit.

84 VIII. Correctio jurium non facile admit-
tenda, sed si Canones, aut leges inter se di-
screpantes proferantur, nec ex contextu de
manifesta correctione appareat (solet enim
quandoque jus pœterius derogare priori)
de aliqua conciliatione seu concordia cogi-
tandum *cap. cum expediat. 29. de Elect.*
in 6. Quid autem, si inter jus Canon. &
Civile discrepantia sit? superius in proœ-
mio *sub. num. 19.* dictum est.

85 Demùm *consuetudo*, præsertim secun-
dum quam jam aliquando in contradictorio
judicio judicatum est, optima legum inter-
pres censetur. *l. si de interpretatione. 37.
ff. de Legibus.*

Dispensatio est relaxatio legis in aliquo
speciali casu, vel particularibus personis
publica auctoritate facta. Hæc regulariter
illi tantum competit, qui supra legem est,
scilicet Legislatori, vel successori ejus; in-
ferioribus tamen etiam nonnunquam vel ex
speciali privilegio; aut consuetudine, aut ex
præsumpta mente superioris ob magnam
causam, & datâ morali impossibilitate su-
periorum ad eundem conceditur. Qua de re
inferius hoc eodem libro *in Tit. de Majori-
tate, & obedientia.* plura dicemus, præ-
sertim *in §. 4.* ubi de potestate dispensandi,
quæ competit Episcopis, agemus. De dis-
pensatione etiam circa impedimenta Ma-
trimonii dicemus in *Lib. IV. Tit. XVI. de
Matrim. contract. contra interdict. §. 3.
n. 11.* Et ad dispensationes pertinent multa,
quæ paulo post *in seq. titulo. de Rescrip-
tis.* & *infra Lib. V. de Privilegiis.* trade-
mus. In aliis quoque specialibus titulis de
particularibus dispensationum casibus tra-
ctandi occasio se offeret.

Si denique casus aliquis in materiâ di-
spensationis difficilior emerferit, videri
poterit Thomas Sanchez. *de Legibus lib.
6.* Paulus Layman. *in Theol. Moral. lib.
1. tract. 4. cap. 22.*

§. IV.

TITULUS III.
De Rescriptis.

SUMMARIÆ.

1. Rescriptum quid?
2. Rescriptum aliud Gratiæ aliud Justitiæ.
3. Differentia inter Rescripta, Privilegia, & Mandata.
4. In quibus conveniant rescripta gratiæ, & justitiæ.
5. Excommunicatus an & quale rescriptum impetrare possit?
6. Rescripta constant narratione, supplicatione, & conclusionem.

7. Rescripta

7. Rescripta Pontificia habent tacitam conditionem, si preces veritate nitantur.
 8. Narrativa qualiter probanda, & ibi quod narrata à Papa non probent, si de super non fundetur principale intentio eius.
 9. Narrata, super quibus fundatur intentio Papæ, qualiter probanda.
 10. Narratorum probatio quando non requiratur, & ibi de clausula: si est idoneus.
 11. Exponitur text. in c. super literis. h. t.
 12. An etiam conveniat rescriptis gratiæ.
 13. Error latinitatis quando vitiet rescriptum.
 14. Fratres & Filii qui appellentur à Papa.
 15. Rursus quando vitiet rescriptum.
 16. Rescripta non valent in prejudicium reip. vel tertij.
 17. Rescripta gratiæ & justitiæ in quibus differant.
 18. In Rescriptis gratiæ attenditur tempus datae, in Justitiæ, presentate.
 19. Rescripta justitiæ sunt inter partes communia.
 20. Rescripta gratiæ non expirant morte concedentis.
 21. Rescripta quatenus transeant in Successorem.
 22. Rescriptum posterius non faciens mentionem de priori quando validum.
 23. Rescripta justitiæ & gratiæ quando de Jure communi, & ex concordatis Germani, presentanda.
- R**escriptum in genere describi potest cum Hostiensis in *Summa hoc tit.* quod sit illud, quod à Papa vel Principe rescribitur ad consultationem, relationem, vel supplicationem alterius. Sunt enim rescripta directe in favorem tantum privatorum, qui ea à Principe impetrant, ordinata: quædam tamen etiam in consequentiam jus commune faciunt, quando nimirum Princeps super dubio aliquo juris articulo à privatis consultus suam sententiam edicit. *c. in causis 19. de Sent. & rejud. ult. in princ. C. de LL. ex qualibus Rescriptis Decretales Pontificiæ, & Codex Justinianus majori ex parte compositi sunt.* At in presenti titulo de illis potissimum rescriptis negotium est, quæ ad supplicationem pro impetrando beneficio, vel alia gratia, aut pro obtinenda causæ judicialis delegatione conceduntur.
- Hinc rescripta communiter per interpretes in duas classes distinguuntur, quod scilicet alia sunt *rescripta gratiæ*, quæ dantur

ad beneficia, & similes gratias; ac alia *rescripta justitiæ*, quæ dantur ad lites & decisionem, vel delegationem causarum. * Faciunt quidem Doctores in rigore differentiam inter *rescripta, privilegia, & mandata*, quod *rescriptum* proprie sit ad juris observantiam, quo præscribitur forma, causam secundum jus decidendi: *privilegium* vero contra jus, & *mandatum*, quo jubet Pontifex alicui provideri de beneficio vel præbenda, sicut pluribus explicat Petrus Rebuffus in *Praxi beneficiorum. tit. Differentia inter privilegium, rescriptum, & mandatum*: sed recte etiam ista communi *rescriptorum* appellatione veniunt, & ad prædictas duas species, rescripta nimirum *justitiæ & gratiæ* reducuntur, ut per eundem Rebuffum in *tit. Divisio rescriptorum* apparet. Si utriusque rescripti, *gratiæ* scilicet & *justitiæ* convenientias ac differentias enarravero, totam rescriptorum materiã complexus ero.

Conveniunt igitur *rescripta justitiæ, & gratiæ* l. quod ea impetrare possit omnis, qui jure prohibitus non est, sive sit sui, sive alieni juris, liber, vel sub potestate dominica, patria aut Prælati constitutus; non reperitur autem facile aliqua prohibitio teste Sylvest. in *verbo rescriptum n. 2.* nisi circa hæreticos l. 2. in *princ. C. de Summa Trinitate & excommunicatos. c. dilectus. 26. hoc tit. c. ult. de Procuratoribus.* * Et rescriptum impetratum ab excommunicato super alio, quàm excommunicationis, vel appellationis pro sui defensione articulo, sicut & processus, & quidquid inde secutum est, ipso jure nullum & invalidum habetur *c. 1. hoc tit. in 6.* Quod etiam in excommunicatis non denunciatis post Concilium Constantiense procedere dicendum est, quia in eodem Concilio ipsi excommunicatis nulla gratia facta est, ut in *Tit. de Sententia excommunicationis*, explicabim⁹.

Sed

Sed hodie de stylo Curia Romanae plerisque rescriptis solet inferi absolutio à censuris quoad effectum illius rescripti duntaxat consequendum. Videatur *Barb. in Eod. c. 1. hoc tit. in 6.*

6 *Convenit* II. quod utrumque rescriptum tribus partibus constet, *narratione, supplicatione, & conclusione.* Priores duae partes supplicanti respiciant; *conclusio* vero ad ipsam rescribentem, sive concedentem refertur; quam ultimam partem practici vocant *dispositivam*, eod quod ibi rescribens faciat dispositionem cum clausulis sibi placidis.

7 *Convenit* III. in *narrativa*, & ejus probatione: nam rescripta pleraque pontificia diriguntur ad Ordinarios locorum, vel si sint rescripta justitiae, ad ipsos judices delegatos, ut super veritate narratorum cognoscant: etenim rescripta pontificia, etsi non semper expresse, semper tamen tacite annexam habent clausulam: *si preces veritate nitantur. c. 2. hoc tit.* rescripta vero Caesarea (si de jure communi loquamur) non aliter valent, quam si hanc clausulam expressam habeant. *L. fm. in princ. C. de Divers. rescriptis.* Quando ergo, & qualiter rescriptum impetrans narrata in eo probare debeat, videamus.

8 Sciendum *in primis*, quod narrativa alia sit Summi Pontificis, seu rescribentis, & alia ipsius supplicantis. Quantum ad narrative rescribentis habetur in *Clem. un. de Probat.* narrata etiam Summi Pontificis nihil probare, si super iis non fundetur intentio, hoc est, si incidenter tantum quaedam narraverit, nec propter talia narrata rescriptum dederit. Sic si quem sub titulo cujusvis dignitatis honoret, seu quovis modo tractet, per hoc in dignitate illa ipsum approbare non intelligitur, aut quicquam ei tribuere novi juris, *Clem. si summus. 4. de*

Sententia excom. Similiter si Papa in aliquo privilegio, vel scriptura non facta principaliter super exemptionis causa, aliquam Ecclesiam ad jus, & proprietatem Romanae Ecclesiae pertinere dicat, non propterea illius Ecclesiae exemptio est probata, nisi aliter demonstretur. *c. si Papa ro. de Privilegiis in 6.* quia hujusmodi qualitates praesumuntur rescribenti in supplicatione suggestae; neque etiam ab ipso supplicante probandae erunt, si ad causam principalem rescripti, vel litis non faciant.

Quod si vero super narratis fundetur intentio Papae, sive Rescribentis, tria membra distinguenda sunt: vel enim rescribens narrat de illis; quae proprie ad suam scientiam pertinent, vel de facto alieno, motu tamen proprio, vel de facto ad instantiam, & praeviam narrationem supplicantis. *Primo casu*, si v. g. narret de facto proprio, aut alieno secum gesto, vel de facto sui antecessoris, vel de jure, quod totum in scrinio pectoris habere censetur, *c. 1. de Constitut. in 6.* haec narrativa alia probatione non indiget; imò regulariter probationem in contrarium propter autoritatem narrantis non admittit, nisi probatio sit talis, quae non impugnet narrationem, sed tantum doceat de jure probantis, v. g. si Papa beneficium conferat, quod narrat per resignationem sibi factam vacare, non prohibeor probare, quod hoc beneficium ad me, & non ad resignantem pertineat. *Secundo casu*, quando Papa, vel alius rescribens motu proprio narrat de facto alieno, fidem facit praesumptivè, ita tamen, ut probatio in contrarium admittatur, quae incumbet illi, qui tale rescriptum impugnare contendit: quia pro impetrante est praesumptio ex autoritate narrantis. *Gloss. in Clem. unica. in v. sec. ff. narramus. de Probationibus. Mynsing. Cent. 5. observ. 34. n. 10.* *Tertio casu*, quando narratio rescri-

scribentis processit ad præviam insinuationem, vel suggestionem supplicantis (quod in dubio præsumitur, & arguunt illa verba de stylo Curie in literis Apostolicis pontificis: *ut asseritur*) ex se nihil probat, sed probanda est à supplicante. Si tamen ex narratione referentis appareret, narrata non simpliciter ab ipso impetrante asserta esse, sed eum solummodo retulisse, ita ab aliis asseri, sufficeret assertionem communem, sive famam; licet de veritate dubiam, probare.

Hæc porro *narratio* in hoc ultimo casu comprehensa etiam *narrativa supplicantis* dici potest, eaque, ut dictum, regulariter ab ipso supplicante ad consequendum effectum rescripti probanda est, prout exemplum habetur *in cap. Susceptum 6. hoc tit. in 6.* ubi si Pontifex provideri mander de beneficio, quod impetrans narravit per mortem vacare, & alius super eodem beneficio posterior impetret rescriptum, narrando illud vacare per resignationem, & non per mortem prioris beneficiarii, posterior impetrans & narratum probans præ altero prioris assequetur.

10 Sunt tamen casus, in quibus probatio narrativa non requiritur; ut *primo*, si supplicans narraverit se idoneum ad beneficium, & impetraverit beneficium cum clausula: *si fuerit idoneus*: præsumetur idoneus, nisi aliud in contrarium ostendatur, *cap. Audum. fin. de Præsumptionibus*. Sed hoc Doctores intelligunt de idoneitate intrinseca, quæ consistit in dispositione animi, & devotione, non autem si beneficium quasdam qualitates extrinsecas, certam nimirum literarum scientiam, vel gradum requireret, circa quæ alia probatio necessaria foret. Barb. *in eodem cap. fin. num. 2. Secundo*, si supplicans duo narraverit, v. g. dicendo eum, cuius beneficium petit, esse illegitimum, & beneficium ipsum violenter oc-

cupasse, & Pontifex utrumque narrationis punctum sub alternatione repetat, scilicet, si possessor sit illegitimus, vel beneficium violenter occupaverit; sufficere per impetrantem alterutrum probari, quamvis in probatione unius defecerit. *c. Inter ceteras. 4. hoc tit. Tertio* in remedio recuperanda possessionis, et si spoliatus narraverit rei spoliata dominium, vel jus in beneficio violenter ablato pertinere ad se, sufficere probare spoliium, sine probatione domini, aut juris, propter privilegium spoliati, nec audietur pars adversa ante restitutionem volens probare liberam cessionem juris post spoliationem factam, quia non est verisimile, quod liberè renuntiet, qui renuntiat spoliatus. *c. 2. de Restit. spoliat. vid. Joan. Hon. h. t. n. 8. & seqq.* ubi multa allegat.

Convenit IV. in dispositione *capituli II li. super literis. 20. hoc tit.* ubi deciditur *questio* non tantum in iure Canonico, sed etiam Civili *ex l. 2. §. 5. C. si contra jus, vel utilitatem publicam* moveri solita, quid sentiendum sit de rescriptis *obreptitiæ*, vel *subreptitiæ* impetratis? Hæc autem verba quamvis promiscuè à Doctores accipiuntur, magis tamen communiter *obreptitiæ* impetratum dicitur, quod est impetratum per fallam narratam; *subreptitiæ* vero, quod est impetratum per tacitam, sive occultatam veritatem, circumstantiam, aut qualitatem, quæ rescribenti exprimi debuisset. Barb. *in eodem cap. super literis. n. 3.*

In hac igitur questione ex sententia Pontificis (quæ etiam ad Jus Civile accommodari poterit, cum ibidem tam clara decisio non habeatur) distinctio facienda est, utrum narrata falsitas, vel occultata veritas fuerit per malitiam, & dolum, vel utrum per ignorantiam, aut simplicitatem? *Priori* casu mendax precator, ait Pontifex, & Imperator *in d. l. 5. carere* debet penitus impetra-

ENGEL IN DECRET. LIB. I.

G

petra-

petratis, & nullum commodum ex talibus literis consequi. Quod Doctores communiter intelligunt, ut licet rescriptum habuisset plura capitula separata, & dolosa ob- vel *subreptio* fuisset causa tantum partis rescripti, sive unius, aut alterius capituli, nihilominus in poenam mendacii in totum vitietur, & corruat rescriptum, propter illa verba generalia: *penitus, & nullum commodum &c.* quæ exceptio propterea etiam specialis esse potest ab illa regula, quod in his, quæ separantur, utile per inutile non vitietur. Panorm. *in eodem c. super literis. n. 2.* Barb. *ibidem n. 4.* Imò aliquando non tantum effectu suæ petitionis carere debet mendax precator, sed etiam, si nimia inveniatur mentientis improbitas, arbitrio Judicis condignâ poenâ muctari *in d. l. 5.* ab Imperatore jubetur.

Altero casu, quando falsitas expressa, aut veritas occultata fuerit per ignorantiam, vel simplicitatem, rursus subdistingendum est, an talis fuerit suggesta falsitas, aut veritas occultata, quæ etiâ fuisset tacita, vel narrata, nihilominus rescriptum saltem in forma communi concessum fuisset; & tunc Judex in tali rescripto datus non sequens formam in literis appositam secundum ordinem juris communis in causa procedere debet: veluti si quis per ignorantiam, vel simplicitatem narrasset Papæ, quod in suâ patriâ omnes causæ summariter expediantur, & ideo Papa delegasset causam cum clausula: *processus summarit, & appellatione remotâ &c.* si illa narratio falsa esset, tunc à delegato non forma hujus rescripti, sed ordinarius processus juris observandus foret. Si verò cognitâ ob- aut *subreptione* nullas rescribens literas dedisset (ut si quis post desertam appellationem, aut transactionem interpositam literas, & delegationem causæ impetret, nullâ desertionis, vel trans-

actionis factâ mentione) Judex in rescripto datus non debet ulterius procedere, quam ut partibus ad suam præsentiam convocatis de precum qualitate, & veritate cognoscat, ac si falsas noverit, rescriptum invalidum declaret, nec se amplius in causa intromittat.

Hæc porro decisio propriè quidem tantum de rescriptis *justitia* loquitur, & ideo non desunt, qui velint, aliud in rescriptis *Gratie*, & privilegii obtinere, ut in his quæcunque ob- vel *subreptio* etiam per simplicitatem, aut ignorantiam facta rescriptum vitiet, & inutile reddat. *argum. cap. non potest. 21. & c. si metu. 23. de Præbendis. in 6.* ubi rescriptum gratia ad beneficium obtinendum irritum declaratur, si impetrans quantumcunque modicum beneficium prius habitum retineat, licet summus Pontifex illis, qui modicum beneficium habent, aliud superaddere soleat; neque ibi distinguitur, an per ignorantiam, vel malitiam hæc reticentia contigerit. Ita docet Gloss. *in eodem cap. si metu. in verbo taceatur.* Sed probabilius videtur cum Joan. Honorio *hoc tit. n. 8.* Prospero Fagnano *in d. c. super literis, num. 54.* quod prædicta decisio literis quoque gratiosis conveniat, eatenus saltem, ut gratia per ignorantiam, aut simplicitatem *subreptitiè* obtenta non vitietur, si rescribens alias non oblatante *subreptione* concessisset. Idque ex diversis juris Canonici textibus non obscure colligitur, nimirum ex *cap. dudum. 14. vers. considerantes. de Præbendis in 6.* ubi valere dicitur rescriptum Papale super beneficio, licet taceatur, quod sit de collatione Episcopi, vel alterius habentis privilegium conferendi illud, quod tamen hodie in Germania non procederet propter Concordata, in quibus S. Pontifex pollicetur, quod non velit turbare ordinariam col-

latio-

lationem, qua de re plura inferius in *Tit. de Præbend.* ubi ex Instituto de Concordatis Germaniæ. Deinde in *e. si pro Clericis. eodem tit.* tacitus defectus Ordinum necessarios ad beneficium non vitiat rescriptum, si impetrans intra tempora à jure statuta potest ordinari. Item in *cap. gratia. hoc tit. in d.* dicuntur valere literæ à Papa impetratæ super beneficio, licet mentionem non fecerint de alio beneficio, quod impetranti absenti, & ignorantiam interim per Episcopum collatum est.

Ad textus contrarios responderi potest dupliciter: vel quod procedant, si non ex ignorantia, sed ex proposito, & dolo ob: vel subreptio contigerit, *arg. à contrario. in d. cap. gratia.* vel quod procedant in illis circumstantiis, & qualitatibus, quæ de jure, consuetudine, aut stylo Curia Romanæ, vel Imperatoris specialiter exprimentur, prout in *lib. IV. Decretal. de Matrim. contracto contra interd. Eccl. §. 3. n. 10.* dicemus, circa dispensationes in impedimentis Matrimonii certas circumstantias esse S. Pontifici explicandas, quibus tacitis dispensatio invalida censetur; sicut late tractat Sanch. *de Matrim. lib. 8. disput. 21. & seqq.*

Cæterum licet aliqui inter causas beneficium, & privilegia differentiam facere velint, ut privilegia etiam non dolosa subreptione obtenta indistinctè invalida sint; rectius tamen hanc differentiam reprobat Fagnanus *cit. l. num. 79.* eò quod in materia subreptionis beneficia, & privilegia parificentur, & utraque ad rescripta gratiæ pertineant teste Innoc. *in cap. cum dilecta. 22. hoc tit. num. 3.*

Demum & illud adhuc observandum est, quod si falsa narratio, sive ex proposito, sive ex ignorantia facta nec directè, nec indirectè concernat materiam in rescripto contentam,

aut ejus causam, ut si impetrans rescriptum justitiæ falso dixerit, se nobilem, graduatum &c. non vitietur rescriptum. Innoc. & Host. *in cap. ex literis. d. de Transactionibus.*

Conventum V. RESCRIPTA gratiæ & justitiæ, quod vitientur, vel saltem falsificata censeantur propter manifestum latinæ censeantur propter manifestum latinæ censeantur propter manifestum latinæ errorem: cum enim multo in Officialium manus transeant, non est verisimile, eos patientem errorem incorrectum reliquisse. *cap. ad audientiam. 11. & ibi Gloss. & DD. hoc tit.* Quod ex eadem ratione etiam de rescriptis secularium Principum intelligunt Panorm. & Barb. *in eod. cap. in fin.* Non obest. *L. qui habebat. 54. ff. de Manumissis testamento. l. si in nomine. 4. & l. errore. 7. C. de Testamentis.* ubi error scribentis non præjudicat reliquæ dispositioni, quando de voluntate disponentis apparet; quia hoc procedit in testamentis, vel aliis instrumentis contractuum, quæ alicui tabellioni, vel privato sine accedente revisione aliorum Officialium scribenda committuntur, in quibus propterea facillè aliquis error intervenire potest.

Deinde, licet multi Doctores cum Gloss. *in d. cap. 11. & Romano Consilio 376. n. 11.* teneant, ex manifesto latinæ errore resultare de falsificatione literarum præsumptionem juris, & de jure, contra quam non admittatur probatio propter illa verba generalia *in cit. cap. posita: fidem te volumus habere;* videtur tamen satis probabilis & æqua sententia Laurentii, quem allegat Gloss. *cit. l. hanc præsumptionem esse juris tantum,* & illa verba: *fidem te volumus habere:* intelligi, quamdiu aliunde de veritate literarum non apparet. Cur enim non evenire possit, ut quod in Curia Romana ab uno privato scribitur, quamvis aliorum manus pertranseat, non ita tamen accuratè quoad singula verba, ob multitudi-

nem rerum, & occupationum observetur, & supponatur secundum solitam formam scriptum esse? Quo sensu etiam accipi possunt leges praeallegatae, & facit textus in *l. illicitas 6. §. veritas. ff. de Officio Praesidis. quod veritas rerum gestarum erroribus vitari non debeat.* Praeterea, si latinitas in rescripto sit minus elegans, vel dubia, & excusabilis, vel apud alios authores, & scriptores ita nonnunquam, quamvis barbarè, usitari solita, aut sit defectus unius literae, vel syllabae, non ideo rescripto fides deroganda est. *c. indignum. 13. dist. 38. c. ex parte. 11. de Fide instrumentorum. d. l. qui habebat. 54. ff. de Manumissis testamento.*

14. *Convenit VI.* quod, cum Apostolica sedes in suis literis consuetudinem hanc teneat, ut Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos *Fratres*, ceteros autem Reges, Principes, vel alios cujusvis ordinis *Filios* appellet, & cum uni tantum personae literae scribuntur, nunquam sit usus pluralis numeri, idè si in aliquibus rescriptis haec observata non fuerint, & inferiori Episcopo, vel saeculari Princeps *Frater* appelletur, aut singulari personae *vos*, sive *vestes* scribatur, tale rescriptum, sive *gratia*, sive *justitia*, falsum reputabitur. *c. quam gravi. 6. de Crimine falsi.* ubi Summus Pontifex in fine monet, literas Apostolicas diligenter inspiciendas esse, tam in bulla, filo & charta, quam in stylo, seu modo dictaminis à curia usurpato, ne falsae pro veris admittantur: uti etiam in *c. licet ad regimen. 5. eodem tit.* plerosque modos, quibus literae, & bullae falsificari possunt, enarrat.

15. *Convenit VII.* in illa quotidiana & practica quaestione, an & quando rasura, vel deletio literarum in rescripto inventa illud vitiet, vel saltem de falsitate suspectum reddat? Cujus quaestiones decisio non tantum

rescriptis, sed aliis etiam scripturis, & instrumentis, accommodari poterit. Dicendum proinde, quod regulariter quidem ex rasura, vel deletione literarum oritur falsitatis praesumptio. *d. c. licet ad regimen. 5. de Crimine falsi. c. cum olim. 12. in fine de Privilegiis. c. cum venerabilis. 7. de Religiosis domibus. l. 3. & ibi DD. C. de Edicto D. Adriani tollendo.*

Sed ab hac regula aliquot sunt exceptiones; ut I. si rescriptum fuerit clausum, & signatum coram Ordinario exhibitum, tunc enim potius praesumetur rasura in Cancellaria, quam ab imperante facta fuisse. Ita Joann. Honorius *hoc tit. num. 20.*

II. Si rasura non sit in loco substantiali, hoc est, in tali rescripti vel instrumenti articulo, unde potissima quaestio dependet; quod plerumque accidit, si rasura sit in parte narrativa facti, non in dispositiva juris, & referentis. *c. ex literis. 3. de Fide instrumentorum.*

III. Si rasura sit modica paucarum literarum, quae non mutet ordinem, sive ordinarium sensum.

IV. Si ex antecedentibus & consequentibus, vel alijs consimilibus instrumentis factis constet, rasuram suspectam non esse, neque aliter scribi debuisse.

V. Si rescriptum, vel instrumentum reperitur penes adversarium litis, rasura vel deletio in dubio de o ejus censetur contigisse. *Bar. d. in l. 1. C. de Fide instrumentorum. Joan. Honorius cit. l.*

VI. Si scriptura abrasa in parte substantiali per manum cognitam ejusdem Notarii vel scriptoris, qui primum rescriptum vel instrumentum conscripsit, restituta sit. Sed quia non pauci dextere aliorum manus in a quibus praesertim verbis imitari noverunt (quae causa etiam fuit, quod hodie *comparatio literarum* semiplenam tantum

nim probationem in iudicio faciat, *au-
rhorat. at si contractus. C. de Fide instru-
mentorum. Ideo Panorm. in c. cum vene-
rabilis. 7. de Religiosis domibus. n. 8.* pu-
tat, hanc cautelam esse adhibendam, ut No-
tarius, vel scriptor in eadem charta attestet-
tur, rasuram, & scripturæ repositionem
suâ manu factam esse, circa quam Panorm.
cautelam accuratè observat Mascardus *de
Probat. vol. 3. conclus. 1251.* quòd saltem in
instrumentis publicis super contractibus,
& similibus negotijs confectis debuerit illa
rasura, reparatio scripturæ, & cautela fuisse
de corpore instrumenti, id est, facta in
continuo, antequam testes, & partes instru-
mento presentes discederent, & alijs so-
lennitatibus instrumentum expeditum esset:
nam, quod ex post facto per solum Notari-
um adscribitur, non statim publicam fi-
dem meretur, quæ potissimum præter per-
sonam Notarii alijs etiam solennitatibus ad
publicum instrumentum requisitis tribuitur.

16 *Conveniant VIII.* RESCRIPTUM quodcum-
que *gratia*, aut *justitia* invalidum cense-
ri, si in præjudicium vel Reipubl. vel alicu-
jus tertij non facta speciali de illo præjudi-
cio mentione impetratum sit. Ita *in l. fin.
C. Si contra jus &c.* monentur Iudices, ut
nullum rescriptum, quod generali juri, vel
utilitati publicæ adversum videatur, pro-
ferri possint. Ita *in cap. cum ordinem. 6.
hoc tit.* dicitur, quòd Cistercienses Re-
ligiosi (idem est de alijs) non teneantur re-
spondere rescriptis Apostolicis contra sua
privilegia impetratis, si eorum privilegio-
rum mentionem non faciant. Ita demique
rescripta inutilia censentur, quæ contra
transactiones, vel appellationes desertas, vel
lite pendente, nisi circumstantijs omnibus
expressis, & per viam restitutionis in integ-
rum impetrantur. *l. chusae, 16. C. de Trans-
actionibus. l. 1. 2. & 3. C. Ut lite pendente.*

Verùm RESCRIPTA *gratia* & *justitia* ut
in multis conveniunt, ita in multis quoque
discrepant, ac inter plurimas differentias,
quas colligit Petrus Rebuffus *in Praxi Be-
neficiorum in tit. Differentia inter re-
scripta gratia & justitia*, notabiliores
sunt sequentes.

I. Quòd discrepent ratione formæ extrin-
secæ, quòd rescriptis *gratia* apponatur fi-
lum sericum, literis verò *justitia* filum ca-
nabis, in quo plumbum pendet. Unde *in d. c.
quam gravi. 6. de Crimine falsi.* dicitur,
ad deprehensionem falsi filum Bullarum
diligenter inspiciendum esse.

II. RESCRIPTA *justitia* tantum ab ipso
Domino, seu Principali in negotio, super
quo rescriptum desideratur, vel saltem man-
dato ejus, aut per conjunctam personam, item
& superiorem Prælatum valent impetrari.
*c. nonnulli. 28. §. fin. hoc tit. Clem. 1. Eo-
dem;* in rescriptis verò *gratia* ad beneficia,
vel privilegia pro alio obtinendis mandatū
non exigitur. *Gloss. fin. in d. c. nonnulli.*

III. RESCRIPTA *gratia* per sub-aut ob-
reptionem obtenta sunt nulla ipso jure; re-
scripta verò *justitia* tantum ope exceptio-
nis, & si adversarius contra ea non exceperit,
censentur in eadem consentisse. Rebuffus
d. h. num. 1. & 12.

IV. In RESCRIPTIS *gratia* attenditur tem-
pus *datæ*, hoc est, quòd effectus earum de-
pendeat ab eo tempore, quo tales literæ *da-
tæ* sunt. Sicut exemplum habetur *in c. si eo
tempore. 9. hoc tit. in 6.* Si eo tempore,
inquit Pontifex, quo tibi de beneficio cum
cura, vel *sine cura* provideri mandavi-
mus, ad obtinendum *curatum* benefi-
cium idoneam non habebas et atem (scilicet
25. annorum) tibi, licet nunc legit-
ima effectus sis et atis, auctoritate literarum
hujusmodi, (cum tempore data ipsarum
adhuc non esses idoneus) de beneficio

curam animarum habentē, nequaquam poterit provideri, beneficium autem sine cura, (cum ad ipsum tunc sufficientem aratem haberes,) per eas licite poteris obtinere. Simile exemplum est in *cap. e am te. 7. hoc tit.* ubi rescriptum gratiæ ad beneficium pro executione directum ad unum ex Canonicis, ad quem collatio illius beneficii pertinebat, debet per illum executioni mandari, etiam si tempore, quo ipsi rescriptum offertur, sit factus Episcopus, si tempore *datæ* fuerit adhuc Canonicus.

Secus est in rescriptis *justitiæ*, in quibus tempus *presentatiæ* inspicitur. *c. ut debitus. 59. & ibi DD. de appellat.* ubi ordinarius Judex non tenetur superfedere processu, licet pars eorum eo conventa dicat, se rescriptum *justitiæ*, sive delegationem causæ ad alium Judicem à superiore impetrasse, antequam literæ fuerint actualiter delegato Judici presentatae. Item ponamus in rescripto *justitiæ* fuisse delegatum constitutum à S. Pontifice quemdam Prælatum Ecclesiasticum, eum verò suæ prælaturæ ante *presentatiæ* literas renuntiassè, vel illà privatum fuisse, ulterius officium delegationis suscipere non poterit; quia tempore *presentatiæ* dignitate excidit; officium autem delegationis alijs committi, vel ab alijs recipi non potest, quam in dignitate, personatu, seu Cathedralis Ecclesiæ canonicatu constitutus. *c. statutum. 11. hoc tit. in 6.*

Io V. RESCRIPTA *justitiæ* singulare habent, quòd rescriptis *gratiæ* non æquè semper accommodari possunt, quòd Judici presentata, & citato adversario ad respondendum contra ea, fiant inter partes communia, ita quidem, ut impetrans reo invito non possit illis amplius renunciare, aut declarando restringere: sed si rescriptum habeat plures articulos, poterit adversarius illo rescripto in alijs articulis etiam contra impetrantem

uti *cap. 1. & 2. de Mutuis petit.* Joann. Honor. *hoc tit. num. 14.*

VI. RESCRIPTA *gratiæ* perpetua sunt, 2o aded ut nec ipsa gratia, nec potestas data gratiæ executoribus morte concedentis etiam re integrâ, sive antequam gratia executioni mandari cœperit, expiret. *cap. si cui nulla. 36. de Præbendis in 6. c. decet. 16. de R. I. in 6. cap. si super. 9. de Officio Delegati in 6. Gonzal. ad Reg. 8. Cancell. Gloss. 12. num. 44. Gutier. pp. l. 1. quest. 64.* Quod tam in beneficijs, quàm privilegijs, dispensationibus, aut alijs gratiosis licentijs, & facultatibus valdè notandum est. Et dicam inferius in *Lib. V. in Tit. de Privilegijs. §. 3.* RESCRIPTA verò *justitiæ* intra annum presentanda sunt, postquam copiam Judicium habuerit impetrans. *cap. si autem. 9. cap. plerumque. 23. hoc tit.* & re integrâ morte concedentis expirant. *c. gratum. 20. cap. licet. 30. de Officio Delegati.* Ne tamen ex hac extinctione partes detrimentum patiantur, facta est regula Cancell. 12. *De Revalidatione literarum. &c.* in qua novus Pontifex revalidat *literas gratiæ, & justitiæ per prædecessorem intra annum ante diem obitus concessas, & debitis temporibus earum executoribus non presentatas, ut per executores prædictos, vel ab eis subdelegatos perinde ad ipsarum executionem procedi possit, ac debeat, ac si executio hujusmodi temporibus prædictis inchoata fuisset.* Quare ex hac regula executor literarum *gratiæ* (intellige si gratia sit nondum facta, sed facienda. ut mox dicam) & *justitiæ* non potest quidem sede Papali vacante procedere, quia literæ expirarunt, poterit tamen novo Pontifice electo inchoare suum officium sine aliarum literarum impetratione. tunc enim reviviscunt regulæ Cancell. & cum regulis literæ. Glossa Alphons.

phonf. ad d. reg. 12. apud Joann. à Chokier.

Sed circa id, quod dictum est, delegatam gratia executionem non expirare etiam re integrâ morte concedentis, videtur esse quedam aperta contradictio inter d. cap. si super. 9. de Officio delegati in 6. cap. si cui nulla. 36. vers. secus. de Præbend. in 6. Placet breviter conciliatio Gloss. in eod. c. si cui nulla. in v. moriatur. quòd d. cap. si super. procedat, si gratia & beneficium certum de factò conferatur certæ personæ per superiorem, aut Summum Pontificem, & tantum ejus executio alteri committatur, quo casu gratiatio est jus ad illud beneficium quaesitum; secus verò juxta d. cap. si cui nulla. si per Summum Pont. nulla adhuc sit facta actualis gratia, & provisio de certo beneficio, sed tantum datum mandatum de providendo, & faciendâ gratia, ubi se facultas obtulerit; quo casu, quia gratiatio nullum jus ad certum beneficium quaesitum est, talis executor comparabitur alijs delegatis, quorum officium re integrâ morte concedentis expirat; nisi delegatio favorem actualem ipsius delegati concernat, ut si ipsi in genere detur jus conferendi beneficia ad Sedem Apostolicam devoluta, vel reservata talibus personis, quas ipse dignas judicaverit, sicut in sepe d. cap. si cui nulla. habetur.

21 VII. RESCRIPTA gratia ad beneficia Ecclesiastica successoribus, vel hæredi non profunt: nam in beneficijs non datur hæreditaria successio. cap. ex transmissa. 7. de Filijs Presbyterorum. neque beneficium aliter, quam per canonicam institutionem obtineri potest. cap. 1. de R. I. in 6. Dico: ad beneficia ecclesiastica: rescripta enim privilegiorum (si privilegia aliâs realia, & non merè personalia sint, de qua distinctione in tit. de Privilegijs, dicitur) ad succes-

sores transeunt, nisi privilegiatus tempore dati privilegij jam fuisset mortuus, tunc enim hæredi non prodesse. L. Neratius, 191. ff. de R. I non enim videtur Princeps, inquit ibidem l. C. beneficium, sive privilegium, quod ei, quem vivere existimabat, concessit, defuncto concessisse: hoc est, quatenus illud ad hæredes sit extendendum, ut explicat Gottofr. & tradit Panorm. in cap. significavit. 36. hoc tit. num. 7. Verum rescripta justitiæ saltem re non amplius integrâ, & quando in judicio producta sunt, eorûmque autoritate citatus adversarius fuit, transeunt in, & contra successorem universalem sive hæredem. arg. à contrario in d. c. significavit. Si verò res adhuc integra sit, non transeunt in successorem, nisi fuerint impetrata sub nomine dignitatis, vel contra dignitatem in re, vel causa non tam personam, quam v. g. Episcopatum, Prælaturam, Principatum, concernente. c. dilecti. 17. de Foro comp. sicut clarè docet Innoc. in cap. gratum 20. de Officio Delegati. Videatur etiam Panorm. in d. c. significavit.

VIII. RESCRIPTUM justitiæ ab adversario secundo impetratum, si non faciat mentionem de priori, & insuper de notabilioribus ejusdem clausulis, est nullum, & invalidum quidem. c. caterum. 3. hoc tit. sed ex probabiliori sententia tantum ope exceptionis, & si primus impetrans contra exceperit: si enim primus impetrans suo rescripto uti intra annum neglexerit, secundum valebit, etsi de primo mentionem non faciat c. si autem 9. c. plerumque. 23. hoc tit. quod fieri non posset, si rescriptum secundum ipso jure nullum esset, juxta vulgatam regulam, quod ab initio non valet, tractu temporis convalescere non potest. cap. non firmatur. 18. de R. I in 6. RESCRIPTUM autem gratia ab adversario secundo impetra-

tum

tum contra id, quod prius obtinuit, si non faciat de meo priori mentionem, censetur subreptitè obtentum, & sicut alia rescripta gratiæ subreptitia, ipso iure nullum, *c. constitutus. 19. hoc tit. c. cum olim. 12. de Sent. & re jud.* Prosper Fagnanus in *d. c. ceterum num. 5.* neque rescribens censetur derogare juri, aut privilegio alterius jam prius quaesito, nisi id in specie exprimat; vel nisi prior gratia sit generalis & secunda specialis, cum in toto jure generi per speciem derogetur. *c. 1. hoc tit.* ut si uni sit data facultas conferendi omnia beneficia certi loci, & alteri perpetua collatio specialis unius, vel alterius beneficii illius loci sit concessa. Prædictis non obstat *cap. ribi. 12. in fine. hoc tit. in 6.* ubi etiam posterior impetrans rescriptum gratiæ sine mentione prioris, potest eo uti, quando prior in utendo suo rescripto fuit negligens: quia in facti specie illius *cap. rescripta duobus concessa*, ut uterque in aliqua Ecclesia reciperetur in Canonicum, non videntur contraria, quando Ecclesia priores Canonicos admittere potest, licet circa præventionem his suboriat.

23 IX. Hinc DD. insuper differentiam inter rescripta justitiæ & gratiæ addunt: quod rescripta justitiæ juxta dicta præsentanda sint intra annum: Rescriptis verò gratiæ non sit certum tempus ad præsentandum assignatum, *cap. si autem. 9. & ibi DD. h. 1.* Fatentur tamen, etiam rescripta gratiæ aliquando vim suam amittere, & posteriorem impetrantem beneficium præferri, si prior suo rescripto per negligentiam, aut malitiam uti longius postposuerit. *arg. c. si Clericus. 11. de Præbend. in 6.* tempus autem præsentationis esse superiori arbitrium, concedunt *G. off. in d. c. si Clericus. 11. in v. negligentiam. Pannon. in d. c. si autem n. 4. Staphil. de Li-*

teris gratiæ. tit. quibus modis expi-

rent.
In Concordatis Germania. §. de Cetero, habetur: quod si beneficium vacaverit in mense Papali, & intra tres menses a die notæ vacationis in loco beneficii non apparuerit, quod alicui de illo Apolto icathoritate provifum fit, ex tunc, & non antea Ordinarius, vel alius, ad quem illius dispositio pertinet, providere possit.

Quia verò circa illa verba: *si non apparuerit intra tres menses a die notæ vacationis in loco beneficii, &c.* frequens dubium occurrebat, et ordinarij Collatores illa in præjudicium collationis Papalis interpretabantur, ideo Gregorius XIII. in bulla *Que in Ecclesiam &c.* 41. super iisdem verbis declarationem edidit his formalibus: *Nos indignum rati, quod temporaria mora, quod ad perscrutandum accuratius talium (scilicet providendorum) precebitatem, industriam, & alia requisita intercedere pro utilitate Ecclesie necesse est, locum injuris aperiat, attendentes que verba prædicta: IN LOCO BENEFICII cum verbis: NOTÆ VACATIONIS, quæ prætinus antecedunt, conjungi, & ad illa duntaxat referri, ac voluntatem concedentis, seu sumque concessionis, & literarum prædictarum sic esse: ut dispositio beneficii intra tres menses a die notæ VACATIONIS IN LOCO BENEFICII, à Sede prædicta fieri, neque gratia facta alicubi apparere debeat, quemadmodum re inter Juris utriusque Interpretes jam pridem controversa summâ ratione judicatum appareret. Vix enim est, ut in verbis non modo infestis, aut prohibitis, quod fere semper aliquo modo contingit, sed etiam expeditis quis ex iam longinquis Regionibus ad dictam sedem profectus, & in ea ad expediendum negotium vel*

paulis

paulisper moratus in easdem se recipere
tanti à temporis angustia possit. Quocirca
aquitate & iustitia suadentibus presen-
tium auctoritate declaramus, concessio-
nem Nicolai Papae (qui crexit Concor-
data Germaniae) & literas predictas lo-
cum omnino non habere, quod Ordinarii,
aut alii Collatores predicti post lapsum
trium mensium ex die notae vacationis
in loco beneficii disponere possint de ullis
beneficiis predictis, alias sub concessione,
& literis predictis comprehensis extra
Rom. Curiam in mensibus predictis quo-
quo modo vacantibus, vel vacaturis, de
quibus intra dictum tempus trium men-
sium per Romanum Pontificem ac dictam
Sedem qualiscunque gratia, vel dispo-
sitione, aut concessio facta fuerit. Ne ta-
men cuiquam licitum sit, factam à Sede
predicta dispositionem in longum obtege-
re, illi, quibus deinceps gratia huiusmo-
di conceduntur, etiam concessionum fide-
dem, & testimonium intra tres menses
à die notae vacationis in loco beneficii hu-
jusmodi, vel dictis collatoribus signifi-
care, vel in ipso beneficii loco publicare,
quoquo modo teneantur.

Sed quomodo dicit Pontifex, quod
propter difficultatem itineris, distantiam
loci &c. multoties contingat, ut in tantâ
temporis angustia (videl. 3. mensium com-
putandorum à die notae vacationis in loco
beneficii) impetrans ad sedem profectus ex
longinquis regionibus, & ibidem ad expe-
diendum negotium vel paulisper moratus
ad easdem se recipere non possit; & tamen
mox subiungit, quod intra tres menses à die
notae vacationis in loco beneficii ordinario
Collatori significare collationem, vel in ip-
so beneficii loco publicare quoquo modo te-
neatur. Doctores, quos videre potui, ita
declarationem explicant, quod valeat colla-

tio Pontificia, dummodo intra tres menses
à die notae vacationis in loco beneficii sit fa-
cta, & provifus teneatur intra eisdem tres
menses provisionem Ordinario significare,
aut publicare in loco beneficii, si commodè
possit, & temporis angustia non coarctetur.
Georg. Branden. *super Concord. German.*
post quest. 12. not ab 1. num. 6 & not ab 2.
num. 4. Paulus Laym. Theol. Mor. lib. 4.
tract. 2. cap. 10. n. 3. Henricus Wagnereck
in Exegefi Tit. de Præbendis. super §. 5.
Concord. pag. 120. Forſan etiam inſinuare
voluit Gregor. non eſſe captandum ab Or-
dinariis illud verbum: ſi non apparuerit.
&c. quaſi requiratur perſonalis apparitio
provifii coram Ordinario intra tres menſes,
ſed ſufficere, ut ſignificationem, vel publi-
cationem quoquo modo, id eſt, prout com-
modiùs poteſt, etiam per literas exequat.

An autem omittens ſignificationem vel
publicationem provifionis coram Ordinario
intra tres menſes cadat propterea jure ſuo?
non eſt ſatis in *d. Bulla Gregoriana* expreſ-
ſum, nec invenimus haectenus authorem, qui
id affirmaret, bene autem qui neget, Bran-
den. *d. Not ab. 2. num. 5.* ubi expreſſe ſen-
tit, propter omiſſam publicationem intra
tres menſes non eſſe provifionem à Grego-
rio annullatam: quod confirmari poteſt ex
eo, quod reſcripta gratiae ex ſua natura ſint
perpetua, cum deceat, conſeſſum à Princi-
pe beneficium eſſe manſurum. *c. decet. 16.*
de R. I. in 6. Joan. Honor. ad hunc tit.
num. 11. Et ſi conſentientibus DD. reſcri-
pta gratiae longè ſunt favorabilia reſcri-
pta iuſtitiae, ſeu ad lites, inconveniens vi-
deretur, ut reſcripta iuſtitiae retinerent ef-
fectum ſuum per annum. c. ſi autem. 9. c.
plerumque 23. h. tit. reſcripta autem gra-
tiae intra tres menſes amitteret. Adde, quod
ex communi ſententia non niſi ex cauſis à
jure expreſſis privationem beneficii obtenti in-
ducatur.

ducatur. *Garc. de Benef. p. 11. cap. 10. in princ. Honor. ad tit. de Præbend. p. 3. num. 1.*

Dices, si provisus potest impunè negligere publicationem intra tres menses, ergo ille terminus gratis fuit positus in Bulla Gregoriana, cum tamen verba Papæ aliquid operari debeant. *c. si Papa. 10. de Privileg. in 6.*

Responderi potest. 1. cum hæc constitutio provideat utilitati Ecclesiarum, quæ nonnunquam ex diuturniori vacatione damnum accipiunt, *c. ne pro defectu. 41. de Elect. cap. quam sit. 6. Eodem tit. in 6.* & idè aequitati naturali sit consona, obstringet provisus etiam in foro interno, ut, si commodè possint, provisionem intra tres menses Ordinario notificent, juxta receptam doctrinam, quòd lex justa in foro externo obliget etiam in interno. DD. communiter cum D. Thoma. *1. 2. quest. 96. art. 4.*

2. Quòd negligenti publicationem poscit etiam in foro externo pœna arbitraria dictari, juxta receptam pariter doctrinam, quòd ubi lex prohibet actum sine determinatione pœnæ, pœna sit Judici & Superiori arbitraria. Julius Clarus *Lib. 5. Sentent. 9. § 3. & ibi additio prima, Menoch. de Arbitr. c. 381.*

3. Quòd culpari graviter non posset ordinarius Collator, si elapsis tribus mensibus, & nullâ sibi de provisione Papali factâ noticiâ beneficium conferret, præsumendo, vel provisum aliquem non esse, vel saltem non intra tempus legitimum, quamvis ad hoc præceptum & festinus esse non debeat, ne litem seminet inter eum, cui ipse contulit, & provisum Apostolicum, qui si ex post facto apparuerit, & causas rationabiles non factæ publicationis celeris attulerit, haud dubiè illo, qui collationem ab ordinario ac-

cepit, potior erit, dummodo intra legitimum tempus Romæ provisus fuerit. Si verò justam causam non habuerit, sed ex negligentia, vel malitia publicationem longius distulerit, erit in superioris arbitrio, uter in beneficio præferendus, juxta dicta in principio hujus quæstionis. Nec videtur multum obflare, quòd in di. Bulla Gregor. XIII. *Que in Ecclesiam. in princ.* redarguantur Ordinarii, qui elapsis tribus mensibus mox beneficia non apparentibus provisus Apostolicis conferre contendebant; quia ex contextu sequenti colligi potest, quòd Ordinarii non tantum conferrebant, sed nulum prorsus Apostolicæ provisioni post trimestre tempus sibi oblata, & quacunque de causa eousque dilata locum faciebant. Consultius tamen fuerit, ut jam præmonitum, ordinarium collatorem post lapsum trium mensium non illic ad collationem procedere propter multa inconvenientia, quæ inde sequi possunt, sed potius adhuc per tempus Vicarium in beneficio deputare.

Demùm an iste terminus trium mensium computandus à die notæ vacationis in loco beneficii pro exhibitione provisionis Apostolicæ præfixus, habeat etiam locum circa provisionem aliorum beneficiorum, non solum in mensibus, sed quomocunque servatorum? ex sapè dicta Bulla Gregor. satis decidi non potest, quia contextus est solum de beneficiis vacantibus in mensibus Papalibus. Interim quia ratio Bullæ est generalis: ne cuiquam licitum sit, factam à sede dispositionem in longum obterege: & tendit in utilitatem Ecclesiarum, quibus citius de Rectoribus provideretur, tollit incertitudinem Juris conferendi, & nihil disponit contra jus commune, profectò erroris damnari non posset, qui id ipsum probabiliter affirmaret, ex vulgato juris axioma: ubi eadem est ratio, eadem est juris dispositio;

titio; & quoties aliquid lege introductum est, bona occasio est cætera, quæ tendunt ad eandem utilitatem, vel interpretationem, vel jurisdictionem supplere. *Text. in l. non possunt. 12. §. l. nam ut ait. 13. ff. de LL.*

TITULUS IV. De Consuetudine.

SUMMARIA.

1. Consuetudo ius non scriptum.
2. Traditio & consuetudo qualiter differant.
3. Traditiones in Ecclesia magnæ auctoritatis ad probandam fidem.
4. Iudei cur tolerentur à Deo?
5. Consuetudo, & Prescriptio qualiter differant.
6. Consuetudo quatuorplex.
7. Consuetudo valet etiam contra legem.
8. Ad Consuetudinem requiritur actuum frequentia.
9. Actus mere facultatis non inducunt consuetudinem, vel prescriptionem.
10. Actus an debeant esse in contradictorio iudicio obtemperari?
11. Consuetudo debet esse rationalis.
12. C. fin. h. t. explicatur.
13. Parochi sine approbatione Episcopi secundum consuetudinem saltem facti ab inferioribus Prelatis expositi, an validè administrant? Communis error ius facit. *ibid.*
14. Quantum tempus requiratur ad consuetudinem inducendam.
15. Consuetudo dicitur tantum improprie prescripta, nec in ea Titulus, aut bona fides requiritur.
16. Fallit in Legibus obligantibus sub peccato.
17. Lex mixta potest per consuetudinem fieri mere penalit, & contra.
18. In Sacramentalibus, & impedimentis matrimonii dirimentibus qualiter admittatur consuetudo remissivè.
19. Consensus superioris in ipsa lege, vel Canone datum an sufficiat ad Consuetudinem?
20. Consuetudo non debuit fuisse interrupta.
21. Consuetudo debet esse circa talia, quæ possunt prescribi.
22. Lex generalis tollit Consuetudinem generalem contrariam, sed non particularem, nisi exprimat.
23. Clausula: nulla obstante Consuetudine, intelligitur de presenti, non de futura.

Postquam hæc de *jure scripto* multa explicavimus, superest, ut etiam quædam scitu necessaria de *jure non scripto*, seu *consuetudine* adjungamus.

Diuturna consuetudo, ait Juris Conf. in *l. 33. ff. de LL. pro jure. & lege in his, quæ non ex scripto descendunt, observari solet.* & Ildorus in *cap. 5. dist. 1. consuetudo*, inquit, *est ius quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur.* Est igitur consuetudo ius non scriptum de moribus hominum tractum. Non tamen repugnat consuetudini, si ex post facto in scripturam redigatur, prout *ius feudale* adhuc hodie consuetudinarium dicitur, & illi *Libri feudorum*, qui in Corpore juris Civilis habentur, *consuetudines feudales* appellantur: sufficit enim, quod tale ius in primo sui initio non ex scripto, sive præcepto alicujus legislatoris, sed ex usu, & moribus descenderit, neque postea tanquam nova lex per aliquem legislatorem præceptum sit.

Differt *CONSUETUDO* à *TRADITIONE*, quod illa regulariter introducat & constituat novum ius, hæc verò supponat ius antiquum, & potius vices promulgationis subeat: cuiusmodi sunt illa, quæ circa ius Divinum, & sacras leges ab Apostolis & Ecclesia accepimus. *Tenete traditiones*, ait Apostolus 2. * *ad Thessalon. c. 2. v. 14. quas didicistis, sive per sermonem, sive per Epistolam nostram.* Unde graviter errant hæretici, qui *traditiones* Ecclesiæ contemnant; sine his enim difficulter sanè sacra Biblia esse sacram Scripturam à Deo descendentem probare possent. In ipsa quidem sacra Scriptura sæpius ita legitur: *hec dicit Dominus, verbum Domini stat in æternum &c.* si quis tamen (quod absit) de his ipsis verbis dubitaret, profectò præter aliqua motiva credibilitatis intrinseca maxi-